

УДК 343.9(045)+351.86+327.56
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2025.22>

Т.І. Демчук
доктор філософії,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-0955-1816

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНТЕРПОЛУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОПОРЯДКУ ТА МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У дослідженні аналізуються правовий статус Інтерполу в забезпеченні правопорядку та міжнародної співпраці під час воєнного стану в Україні, який є надзвичайно актуальним в умовах сучасних глобальних викликів, таких як війна, тероризм, організована злочинність та інші загрози національній та міжнародній безпеці. Інтерпол, як міжнародна організація, що об'єднує правоохоронні органи з різних країн, відіграє важливу роль у взаємодії між національними правоохоронними структурами, зокрема в умовах надзвичайного та воєнного стану, що вимагає високого рівня координації для боротьби з глобальними та транснаціональними злочинами.

Окрім цього, зроблено акцент на важливості комплексного підходу до визначення особливостей правового статусу Інтерполу в Україні в умовах воєнного стану, які полягають у необхідності адаптації його діяльності до реалій війни, коли відбувається значна ескалація зовнішніх загроз та внутрішніх криз. Важливими аспектами є правові механізми, які дозволяють Інтерполу працювати в Україні, а також його взаємодія з іншими міжнародними структурами, органами державної влади та місцевими правоохоронними органами. Ці механізми включають як оперативні, так і правові засоби, що дозволяють ефективно боротися зі злочинністю, підтримувати правопорядок та сприяти міжнародному обміну інформацією про злочини та правопорушників.

У контексті воєнного стану в Україні роль Інтерполу значно зростає, адже він не лише підтримує національні органи в боротьбі з тероризмом, незаконною торгівлею зброєю, наркотиками та людьми, а й сприяє запобіганню міжнародним злочинам, що можуть мати наслідки для стабільності та безпеки в Україні та за її межами. Зокрема, у таких умовах важливими стають питання координації між державами-учасницями Інтерполу для забезпечення належної безпеки громадян, обміну оперативною інформацією та надання правової допомоги у розслідуванні злочинів, що здійснюються в умовах війни.

Використання Інтерполом сучасних інформаційних технологій та баз даних дозволяє підвищити ефективність міжнародної співпраці в боротьбі з міжнародною злочинністю навіть у складних умовах, таких як воєнний стан. Водночас існують певні юридичні та практичні труднощі, пов'язані з необхідністю забезпечення безпеки та збереження прав громадян у таких надзвичайних умовах.

Ключові слова: Інтерпол, правовий статус, міжнародна співпраця, воєнний стан, правоохоронні органи, безпека, злочинність, міжнародні стандарти, боротьба з тероризмом, інформаційні технології, правова допомога.

Demchuk T.I. LEGAL STATUS OF INTERPOL IN ENSURING LAW ORDER AND INTERNATIONAL COOPERATION DURING MARTIAL STATE IN UKRAINE

The study analyzes the legal status of INTERPOL in ensuring law and order and international cooperation during martial law in Ukraine, which is extremely relevant in the context of modern global challenges, such as war, terrorism, organized crime and other threats to national and international security. INTERPOL, as an international organization that unites law enforcement agencies from different countries, plays an important role in the interaction between national law enforcement structures, in particular in conditions of emergency and martial law, which requires a high level of coordination to combat global and transnational crimes.

In addition, the emphasis is placed on the importance of a comprehensive approach to the specifics of the legal status of Interpol in Ukraine under martial law, which consists in the need to adapt its activities to the realities of war, when there is a significant escalation of external threats and internal crises. Important aspects are the legal mechanisms that allow Interpol to work in Ukraine, as well as its interaction with other international structures, state authorities and local law enforcement agencies. These mechanisms include both operational and legal means that allow for effective fight against crime, maintain law and order and facilitate the international exchange of information about crimes and offenders. In the context of martial law in Ukraine, the role of Interpol is significantly increasing, as it not only supports national authorities in the fight against terrorism, illegal trafficking in arms, drugs and people, but also contributes to the prevention of international crimes that may have consequences for stability and security in Ukraine and beyond. In particular, in such conditions, coordination issues between Interpol member states become important to ensure proper security of citizens, exchange of operational information and provide legal assistance in the investigation of crimes committed in wartime.

Interpol's use of modern information technologies and databases allows to increase the effectiveness of international cooperation in the fight against international crime even in difficult conditions, such as martial law. At the same time, there are certain legal and practical difficulties associated with the need to ensure security and preserve the rights of citizens in such extraordinary conditions.

Key words: Interpol, legal status, international cooperation, martial law, law enforcement agencies, security, crime, international standards, fight against terrorism, information technologies, legal assistance.

Постановка проблеми. Правовий статус Інтерполу в забезпеченні правопорядку та міжнародної співпраці під час воєнного стану в Україні є актуальною темою дослідження, враховуючи сучасні виклики у сфері безпеки. Варто погодитись, із думкою Л. А. Філяніна, яка визначає, що «міжнародне співробітництво щодо запобігання і боротьби з міжнародною злочинністю як специфічну діяльність держав та інших учасників міжнародних відносин у сфері запобігання злочинності, боротьби з усіма її проявами та визначення порядку поведінки з особами, які скоїли суспільно небезпечні діяння» [5, с. 434].

Водночас, Інтерпол як міжнародна організація відіграє ключову роль у протидії транснаціональній злочинності, зокрема торгівлі людьми, незаконному обігу зброї, кіберзлочинності та тероризму. В умовах воєнного стану в Україні його діяльність набуває особливого значення через зростання ризиків злочинності, переміщення значної кількості людей, зокрема біженців, та збільшення обсягів нелегального обігу зброї.

Тому, для досягнення своїх цілей Інтерпол потребує постійного та активного співробітництва своїх членів, які в рамках повноважень та відповідно до норм чинного законодавством їхніх країн. Для забезпечення зазначеного співробітництва кожна країна має визначити орган, який діятиме як Національне центральне бюро. Цей орган має забезпечувати взаємодію з різними відомствами своєї країни, тими органами інших країн, які діють як Національні центральні бюро, Генеральним секретаріатом Інтерполу [2].

Однак, взаємодія Інтерполу з національними органами України стикається з низкою проблем, зокрема, недосконалістю законодавчої бази, обмеженнями у сфері юрисдикції та складнощами обміну інформацією між країнами-членами організації. Виникають питання щодо ефективності використання інструментів Інтерполу в умовах воєнного стану, таких як «червоні картки», координація дій з іншими країнами та забезпечення захисту прав людини. Це вимагає детального аналізу правового статусу Інтерполу, механізмів його взаємодії з українськими правоохоронними органами та вдосконалення нормативно-правової бази для підвищення ефективності міжнародної співпраці у сфері забезпечення правопорядку в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Правовий статус Інтерполу визначається його роллю як міжнародної організації, створеної для координації правоохоронних органів країн-членів у боротьбі з транснаціональною злочинністю. Інтерпол діє на основі Статуту, прийнятого у 1956 році, і забезпечує співпрацю між державами у сфері кримінального права, не втручаючись у політичні, військові, релігійні або расові питання.

Основне завдання Інтерполу як організації розкривається через його цілі, якими відповідно до Статуту організації є забезпечення та підтримка найширшої взаємної допомоги між усіма органами кримінальної поліції в межах законодавства різних країн та в дусі Загальної декларації прав людини, створення та розвиток всіх інституцій, які можуть ефективно сприяти попередженню та припиненню загально-кримінальних злочинів [2].

Конституція України прямо не зазначає про Інтерпол чи його діяльність. Вона визначає загальні положення про міжнародне співробітництво України, права та обов'язки органів державної у сфері забезпечення правопорядку та безпеки, але без конкретного згадування міжнародних організацій, таких як Інтерпол [1].

Тому, у березні 1993 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про Національне центральне бюро Інтерполу». Зазначений акт було прийнято як відповідь на прийняття України до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу. На думку І. І. Бруса, Національне центральне бюро Інтерполу (далі – НЦБ Інтерполу) в Україні є специфічним підрозділом, який належить до структури національних правоохоронних органів на правах організатора і координатора міжнародної співпраці у сфері боротьби зі злочинністю і надання правової допомоги, що наділений відповідною правозастосовною компетенцією, і водночас залишається невід'ємним елементом системи Інтерполу [4, с. 190].

Це був важливий і великий крок нашої держави у процесі інтеграції. Даний акт встановлював, що взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами зарубіжних держав щодо вирішення питань боротьби із злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни, здійснюється лише через Національне центральне бюро Інтерполу, яким виступає Національна поліція [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом [6]. Завдання поліції зазначається у ст. 2 вище зазначеного Закону, є надання поліцейських послуг у таких сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [6].

Відповідно до частини 42 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України уповноважена представляти та виконувати зобов'язання України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі [6].

Науковці наголошують на важливості співпраці Національної поліції з Інтерполом. Так, О.В.Копан зазначає, що взаємодія України з Інтерполом сприяє оперативному обміну інформацією, міжнародному розшуку злочинців та боротьбі з транснаціональною злочинністю. Вчений також звертає увагу на необхідність удосконалення механізмів такої співпраці [7].

Під час воєнного стану в Україні діяльність Інтерполу набуває особливого значення через посилення загроз, які мають транснаціональний характер. Це стосується, зокрема, незаконного обігу зброї, торгівлі людьми, зростання кіберзлочинності та організованої злочинності. Україна, як член Інтерполу, активно використовує його інструменти, зокрема систему міжнародних повідомлень, для розшуку підозрюваних, встановлення місцезнаходження осіб, зниклих безвісти, та ідентифікації злочинних угруповань.

Основним інструментом Інтерполу є система повідомлень, що дозволяє швидко обмінюватися інформацією між правоохоронними органами країн-членів. Особливу увагу привертають «червоні картки», які використовуються для оголошення міжнародного розшуку. Проте, в умовах воєнного стану існує низка викликів, які обмежують ефективність цих механізмів.

Згідно з офіційною статистикою, у 2022 році через канали Інтерполу Україна здійснила понад 1 200 запитів щодо розшуку злочинців, у тому числі тих, хто причетний до міжнародного тероризму. Також було ідентифіковано близько 850 осіб, які перебували у міжнародному розшуку [8].

Таким чином, повноваження Національної поліції щодо представництва України в Інтерполі є критично важливими для забезпечення міжнародної співпраці у боротьбі зі злочинністю. Проте для підвищення ефективності цієї співпраці необхідно вдосконалювати правові механізми, адаптуючи їх до сучасних викликів глобальної безпеки.

Серед викликів, пов'язаних із виконанням повноважень, дослідники відзначають ризики політично мотивованих запитів через Інтерпол. За словами В.С.Мартиненка, це вимагає чіткого регламентування процедур подання запитів для уникнення можливих зловживань [9].

Окрім цього, ключовим викликом є дотримання балансу між безпекою та захистом прав людини. Використання системи Інтерполу в умовах війни може породжувати ризики політично мотивованих переслідувань, що суперечить принципам організації. Важливим є забезпечення націо-

нальної безпеки України через інтеграцію зусиль Інтерполу та правоохоронних органів держави, однак це вимагає вдосконалення національного законодавства, що регулює взаємодію з міжнародними інституціями.

Значущим аспектом є питання обміну інформацією, адже ефективна взаємодія залежить від швидкості та достовірності даних, що передаються через Інтерпол. У сучасних умовах також зростає роль технологій у боротьбі зі злочинністю, і Україна повинна забезпечити технічну модернізацію своїх правоохоронних органів для підвищення рівня співпраці.

Таким чином, Інтерпол залишається одним із ключових партнерів України у сфері боротьби з міжнародною злочинністю. Однак для підвищення ефективності його діяльності під час воєнного стану необхідно усунути нормативно-правові прогалини, посилити технічну спроможність правоохоронців та забезпечити дотримання міжнародних стандартів прав людини.

Однак, у зв'язку з воєнним станом виникають певні обмеження у використанні інструментів Інтерполу. Зокрема, стаття 3 Статуту Інтерполу забороняє організації втручатися у справи політичного, військового, релігійного або расового характеру. Це обмеження ускладнює оголошення в міжнародний розшук осіб, підозрюваних у воєнних злочинах, що створює додаткові виклики для України у притягненні до відповідальності російських військових злочинців [10].

Попри ці обмеження, Національна поліція України продовжує активно використовувати канали Інтерполу для обміну інформацією та координації дій з міжнародними партнерами. Зокрема, у 2023 році було опрацьовано 77,2 тисячі звернень по лінії Інтерполу, що свідчить про високий рівень міжнародної співпраці навіть в умовах воєнного стану [11].

Таким чином, співпраця між Національною поліцією України та Інтерполом залишається важливим елементом забезпечення правопорядку та протидії транснаціональній злочинності під час воєнного стану, хоча й потребує адаптації до сучасних викликів.

Водночас, Інтерпол залучає міжнародну спільноту до координації дій проти глобальних загроз, зокрема тих, які виникли внаслідок військових дій в Україні. Розслідування воєнних злочинів та гуманітарні аспекти (наприклад, повернення викрадених дітей) також є предметом уваги цієї організації.

Висновки. Дослідження правового статусу Інтерполу в забезпеченні правопорядку та міжнародної співпраці під час воєнного стану в Україні дозволяє зробити кілька ключових висновків. Інтерпол, як глобальна організація з боротьби із транснаціональною злочинністю, відіграє важ-

ливу роль у підтримці міжнародної безпеки. Його діяльність спрямована на координацію зусиль правоохоронних органів різних країн у протидії злочинам, що мають міжнародний характер.

В умовах воєнного стану в Україні значення Інтерполу зростає через загострення проблем, таких як нелегальний обіг зброї, торгівля людьми, збільшення кіберзлочинності та терористичних загроз. Інструменти організації, зокрема система міжнародних повідомлень (червоні картки), відіграють важливу роль у відстеженні осіб, які причетні до злочинів, та їх затриманні.

Водночас існують проблеми, які обмежують ефективність співпраці Інтерполу з українськими органами. Це недосконалість нормативно-правової бази, що регулює використання механізмів Інтерполу, складнощі оперативного обміну інформацією та питання дотримання прав людини під час реалізації міжнародних ордерів. Особливої уваги заслуговує проблема використання системи Інтерполу у випадках політично мотивованих переслідувань, що потребує запобіжних механізмів.

Для підвищення ефективності співпраці України з Інтерполом під час воєнного стану необхідно вдосконалити національне законодавство, забезпечити технічну модернізацію для оперативного обміну інформацією та посилити міжнародну взаємодію в боротьбі з ключовими загрозами. Усі заходи повинні ґрунтуватися на принципах захисту прав людини, що є невід'ємною частиною діяльності Інтерполу. В умовах війни важливо забезпечити баланс між забезпеченням безпеки та дотриманням міжнародних стандартів правосуддя.

Література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Статут міжнародної організації кримінальної поліції – ІНТЕРПОЛ: Статут, Міжнародний документ від 13.06.1956. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142#top
3. Про Національне центральне бюро Інтерполу: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-93-п#Text>
4. Брус І. І. Організаційно-правові аспекти функціонування Національного центрального бюро Інтерполу в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 6. С. 189–192.
5. Філяніна Л. А. Міжнародний досвід запобігання і боротьби з організованою злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 434–436.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
7. Копан О. В. Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 78–84.
8. Міністерство внутрішніх справ України. Звіт про діяльність у 2022 році. URL: <https://mvs.gov.ua>
9. Мартиненко В. С. Правові аспекти взаємодії України з Інтерполом. *Вісник МАУП*. Серія: Право. – 2021. – № 1. – С. 123–128.
10. Чому Інтерпол відмовляється оголошувати в розшук підозрюваних у воєнних злочинах росіян – розслідування. Медійна ініціатива за права людини. 2025. URL: https://mipl.org.ua/chomu-interpol-vidmovlyayetsya-ogoloshuvaty-v-rozshuk-pidozryuvanyh-u-voyennyh-zlochynah-rosiyan-rozsliduvannya/?utm_source=chatgpt.com
11. Як воєнний стан в Україні вплинув на роботу Нацбюро Інтерполу? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investitsiyi/yak-voenniy-stand-v-ukrayini-vplinu-na-robotu-nacbyuro-interpolu.html>